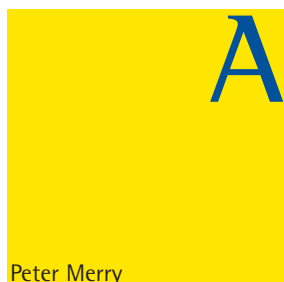

De Ontwikkelingsspiraal

Normen en waarden gezien vanuit groei

Als je werkt met een groep pubers die de buurt terroriseren, hoe vind je dan het evenwicht tussen jouw behoefte aan overleg en tolerantie en hun behoefte aan de duidelijke boodschap van beloning en straf? Waarom lijken technieken als geweldloos communiceren bij sommige mensen niet te werken?

Anne in groep 4 is een erg wijs kind. Ze heeft voor haar leeftijd een groot verantwoordelijkheidsgevoel en zou veel meer zelfstandig willen werken in de klas. Als ze hierover voor de zoveelste keer bij haar leraar klaagt, vindt hij dat zij zich aanstelt. In werkelijkheid voelt Anne zich gefrustreerd omdat ze zich niet op haar ware niveau aangesproken voelt. Het lijkt erop dat Anne wijzer is dan haar leraar, alsof zij verder 'geëvolueerd' is dan hij.

Volgens zijn juf is Jordan niet meer te handhaven in de klas. Bij het minste of geringste springt hij uit zijn vel, zowel tegen haar als tegen zijn klasgenootjes. Hoewel hij de lesstof lijkt te begrijpen, worstelt hij met zijn opdrachten. Op een dag stelt een collega voor om concrete afspraken te maken over Jordans gedrag en zijn werk in de klas. Zodra ze deze heeft ingevoerd gaat het beter met hem. Zo komt ze erachter dat Jordan het nodig heeft te weten waar hij aan toe is. Ze was er juist van uit gegaan dat je kinderen zo veel mogelijk vrij moet laten zodat ze hun eigen ontwikkelingsweg kunnen volgen.

Vrijheid of structuur?

De discussie in het onderwijs is in volle gang: Willen we meer open, vrije scholing waarbij het kind verantwoordelijk is voor het eigen leerproces? Of hebben kinderen juist behoefte aan meer regels en structuur? De gesprekken polariseren rond de vraag welke aanpak de juiste is. Niemand lijkt zich af te vragen of ze beide juist kunnen zijn, op verschillende momenten en in verschillende situaties.

Peter Merry is facilitator voor evolutionaire ontwikkeling, mede-directeur van het Center for Human Emergence in Nederland en initiator van Engage! InterAct

De theorie van Spiral Dynamics Integral van Dr. Don Beck nodigt uit beide uitgangspunten op waarde te schatten in het licht van het ontwikkelingspad van kinderen en het evolutieniveau waarop zij zich bevinden.

Spiral Dynamics

De theorie van Spiral Dynamics Integral baseert zich op het bestaan van verschillende bewustzijnsniveaus. Individuen, maatschappijen, (sub)culturen, evenals gehele landen bevinden zich op verschillende niveaus van psycho-culturele ontwikkeling waarbij de voorgaande, ontwaakte niveaus niet verdwijnen. Integendeel, deze blijven actief en beïnvloeden de aard van de erop volgende, meer complexe systemen.

Deze ontwikkeling is zichtbaar gemaakt in het beeld van een spiraal, zoals weergegeven in het diagram op pagina 7. Iedere 'ring' van deze spiraal staat voor een ontwikkelingsniveau. De niveaus zijn aangeduid met kleuren (in plaats van cijfers of letters) om aan te geven dat er sprake is van een toename in complexiteit en niet van kwaliteit. Geen enkel systeem is beter dan het voorgaande, alleen meer complex. Ieder nieuw systeem overstijgt en omvat de oude systemen. Ieder systeem is in bepaalde levensomstandigheden toepasbaar.

Veel van de problemen die je bijvoorbeeld op de Israëlische Westelijke Jordaanoever tegenkomt (rood naar blauw) vertonen overeenkomsten met extreem-nationalistische uitingen in Nederlandse subculturen. Onderwerpen die bij de gemeenteraad van bijvoorbeeld Rome (oranje naar groen naar geel) aan de orde komen, zijn niet veel anders dan de discussies die in de Nederlandse politiek worden gevoerd. En het animistische wereldbeeld (paars) kan je zowel in de Amsterdamse binnenstad als in de binnenlanden van Zaïre tegenkomen.

Evolutie van bewustzijn

Toen dr. Clare W. Graves in de jaren zeventig docent psychologie aan het Union College in New York was, moest hij zijn studenten leren wat de essentie van de werkwijze van Freud, Jung, Rogers en anderen was. Aan het eind van een collegejaar vroegen ze hem: "Professor Graves, welke van deze methoden is de juiste?" Op deze vraag moest hij het ant-

Spiral Dynamics

de acht stadia van de ontwikkelings-spiraal

Wereldbeeld

Denkt: Culturele Manifestaties en
Persoonlijke Kenmerken

Turquoise Eenheidsbewustzijn
Eenheid, alles is een
Collectieve individualiteit; kosmische spiritualiteit;
planetaire ontwikkeling

Geel Flexibiliteit
Alles is met elkaar verbonden
Natuurlijke systemen; zelfsturing;
meerdere realiteiten; kennis

Groen Bondgenootschappen
Verscheidenheid
Gelijkwaardigheid; gevoelens; authentiek; delen; zorgen;
gemeenschap

Oranje Streven en Gedrevenheid
Wetenschappelijk/Strategisch
Materialistisch; consumentisme; succes; imago; status; groei

Blauw Waarheidsdrang
Hiërarchisch
Zingeving; discipline; tradities; moraliteit; regels;
leeft voor later; orde en structuur

Rood Macht
Egocentrisch
Bevrediging; praal; verovering; actie; impulsief;
leeft voor nu

Paars Mystiek
Animistisch
Ceremonies; rituelen; taboes; bijgeloof; stam; folklore

Beige Overlevingsdrang
Instinctief
Voedsel; water; voortplanting; warmte;
bescherming; in leven blijven

Met Spiral Dynamics kan elke leraar voor ieder kind de omgeving scheppen die het op dat moment nodig heeft

woord schuldig blijven. Hij wist alleen dat al deze methoden soms leken te werken, maar geen ervan altijd.

Omdat hij de vraag niet kon beantwoorden wilde hij aanvankelijk zijn functie neerleggen. Maar toen kwam hij op het idee een onderzoek op te zetten om erachter te komen hoe het mogelijk was dat er zoveel verschillende opvattingen over een 'gezonde volwassene' naast elkaar konden bestaan. Al deze opvattingen leken een deel van de waarheid te bevatten, maar geen van alle de hele waarheid. Hier ligt het begin van jarenlang onderzoek dat leidde tot ontdekkingen die nu de basis vormen voor Spiral Dynamics Integral: een snel in populariteit winnende wijze om naar de wereld te kijken, omdat het helpt het landschap van je ervaringen in een nieuw en betekenisvol licht te zien.

Op het snijvlak van culturen

Graves' belangrijkste ontdekking is dat psychologische gezondheid geen staat van zijn is, maar een

proces. Hij ontdekte interessante patronen in de opvattingen van mensen over wat een 'gezond mens' is. Uiteindelijk vond hij acht van deze patronen of wereldbeelden. Het bijzondere is volgens Graves, dat deze acht wereldbeelden niet slechts willekeurige systemen zijn, maar dat ze samen een ontwikkeling weergeven. Het ene wereldbeeld evolueert naar het volgende, dat weer naar het volgende evolueert, en zo verder. De evolutie van deze verschillende 'waardesystemen' vindt plaats in interactie met de levensomstandigheden, dat wil zeggen, met de wereld zoals mensen die ervaren. Het zijn hulpmechanismen om met een steeds complexere wereld om te kunnen gaan. Het voordeel van dit mechanisme is dat mensen ideeën en manieren van handelen creëren die passen bij de wereld waarin ze leven. Daarom zijn al deze systemen even waardevol, ieder in zijn eigen context. Het is dus niet de vraag welk systeem juist is en welk verkeerd, maar welk systeem het beste aansluit bij de aanwezige levensomstandigheden.

Evolutionair onderwijs

In de huidige discussie over meer structuur of meer vrijheid heeft dus iedereen gelijk. Sommige kinderen reageren het beste op een heldere structuur en orde, omdat hen dat helpt hun verantwoordelijkheidsgevoel te ontwikkelen en zich bewust te worden van het feit dat acties consequenties hebben (zie de spiraal: rood naar blauw). Andere kinderen hebben deze fase al achter zich. Zij komen het beste tot ontplooiing wanneer je ze steunt in hun verantwoordelijk-

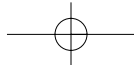
Gezonde autoriteit

Een buurthuis in Utrecht, met een aantal kinderen uit één van de buurten. De ouders hebben gevraagd hen te helpen een einde te maken aan het terroriseren van de buurt door de kinderen.

We hadden ze hun schoenen uit kunnen laten doen, stilletjes in een cirkel laten zitten, om daarna samen te delen hoe het leven in de buurt aanvoelt. Als we dit geprobeerd hadden, zou ons lot bezegeld zijn geweest. Dan hadden ze een rel geschopt en al onze smeebeelden voor begrip en respect zouden aan dovemansoren gericht zijn. Want voor deze kinderen, levend in het waardensysteem van rood (zelf-expressie zonder schaamte of schuldgevoel) is groen niet de volgende stap. Dat is blauw. En daarmee orde en structuur. Dus maken wij de wetten: "Wanneer je door deze deur komt, zijn dit de regels die hier gelden. Als je de wet breekt, kun je vertrekken." Hun opluchting is voelbaar. Eindelijk duidelijkheid – een grens waar ik tegenaan kan schoppen.

Onze grenzen blijven natuurlijk voortdurend afgetast worden, maar we zijn standvastig. In ons midden begint een gevoel van veiligheid te groeien. Sommige kinderen blijven hangen, anderen gaan verder en verkennen de kansen die het leven hen biedt. De Spiraal blijft in beweging...

Educatie volgens de Spiraal			
Stadium	Denkt:	Benadering	
Bondgenootschappen	In verscheidenheid	Onderzoek gevoelens; deel ervaringen; leer samen te werken; ontwikkel begrip voor anderen; zelfbewustzijn	
Streven en gedrevenheid	Wetenschappelijk/Strategisch	Experimenteren; gissen en missen; competitie; high-tech is status; aparte vakken; specialiseren	
Waarheidsdrang	Hiërarchisch	Waarheid komt van autoriteit; hiërarchische, duidelijke ordening; straffen/belonen	
Macht	Egocentrisch	Strengheid uit liefde; uitdaging en durf; werken om respect te verdienen; beloning voor het leren	
Mystiek	Animistisch	Paternalistische leraren, rituelen en routine; passief leren; familie-achtige structuur; kleine groepen	

heidsgevoel en hen helpt hun eigen keuzes te maken en hun eigen weg te vinden (oranje en groen).

Een evolutionaire onderwijsaanpak komt kinderen dus tegemoet op hun ontwikkelingspad. Met behulp van Spiral Dynamics kan elke leraar voor ieder kind de omgeving scheppen die het op dat moment nodig heeft. Nu kan elke leraar of jongerenwerker vaststellen in welk waardesysteem het kind zich bevindt. Zo kan de volwassene kinderen en jongeren helpen nieuwe manieren van denken te ontwikkelen, waardoor zij, als de tijd rijp is, vanzelf een nieuwe wereld zullen scheppen.

Elk kind de juiste leraar

De vraag die vervolgens oprijst is 'Hoe moet *wie* aan *wie* leren om *wat* te doen?' De lenzen waardoor je naar het *hoe*, *wie* en *aan wie* kijkt, zijn die van de werkelijkheid waarin je je bevindt, dat is jouw waarheid. Je vindt de juiste leraar dus op het punt waar het kind zich bevindt in de evolutiespiraal. Dat is de leraar die zich op zijn gemak voelt met het waardesysteem van de leerling; de leraar die een halve stap vooruit loopt en werkt volgens de onderwijsmethode en didactiek die het systeem van het kind het beste ondersteunt.

Een evolutionaire reis

Begin je op basis van de spiraal in te leven in hoe deze systemen dóór je heen geëvolueerd zijn en wat je huidige relatie ermee is. Voel je je aangetrokken tot een bepaald systeem, of voel je onrust of zelfs afkeer? Wees eerlijk naar jezelf. We kunnen slechts op authentieke wijze werken met de systemen in onszelf en in anderen, wanneer we ze volledig in onszelf geïntegreerd hebben en waarderen. Merk in je dagelijkse werk op welke situaties en houdingen je ergeren en kijk of er een link is met één van de systemen in de Spiraal. 'Groene mensen' of 'oranje mensen' bestaan niet. De Spiraal bevindt zich in elk van ons en in onze relaties. Het is een onpersoonlijke aangelegenheid. Leer om het in jezelf te herkennen, terwijl je experimenteert met het op gezonde wijze omgaan met alle niveaus in de wereld. Goede reis!

Deze aanpak doet recht aan de diepere diversiteit in mensen, zowel leerlingen als leraren, voorbij oppervlakkige stereotyperingen als etniciteit, ras en huidskleur. Hij speelt in op de ontwikkelingsbehoeften van mensen zelf. Door deze diversiteit in behoeften te onderscheiden, zijn we in staat om de verschillende delen samen te weven tot een tapijt van menselijkheid, voor het welzijn van het geheel. ◀

Vertaling: Diederick Janse
Redactie: Sandra de Koster

Voor een toets met de Spiraal - van jezelf of je school - kun je contact opnemen met Peter Merry: peter@engage.nl

Meer weten?

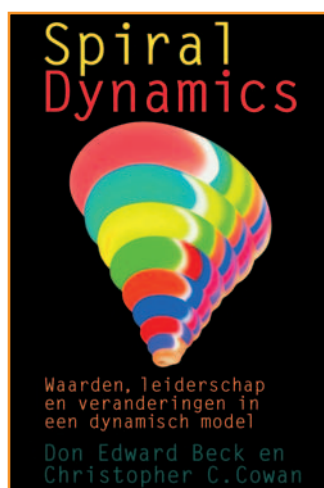
Beck and Cowan (2004). Spiral Dynamics, Altamira-Becht
Wilber, K (2000). A Theory of Everything, Gateway, Dublin.

Websites:

Integral Institute - www.integralinstitute.org
Spiral Dynamics Integral - www.spiraldynamics.net
Center for Human Emergence - www.humanemergence.org
What is Enlightenment? magazine - www.wie.org
Engage! InterAct - www.engage.nu/interact

Workshops:

Voor de meest recente workshops, evenementen en informatie over de Nederlandse Community of Practice voor Integraal Onderwijs/Integrale Educatie, kun je contact opnemen met Peter Merry: peter@engage.nu of kijken op www.engage.nu/interact en www.humanemergence.nl.

Speciale aanbieding voor de lezers van Educare

"Spiral Dynamics" van Don Edward Beck en Christopher C. Cowan

van € 39,90 voor slechts € 31,90!

Tegen inlevering van deze bon (of een kopie daarvan) bij de erkende boekhandel krijgt u € 8 korting op "Spiral Dynamics"

EAN/actienummer: 900-93173

Deze aanbieding is geldig van 1 september t/m 1 november

ISBN 90 6963 639 5 / uitgeverij Altamira-Becht

